

73486 / 55 / 1

ZAKONI IN UREDBE

LIX./1. ZVEZEK

Pravilnik

o zaščiti pred zračnimi napadi

I. DEL

Bojni strupi — Evakuacija
Zaščita otrok

Pregledani ponatis
iz „Službenega lista kr. banske uprave dravske banovine“

V Ljubljani 1939

Založila in natisnila tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani

17 = 166863872

V založbi tiskarne Merkur v Ljubljani

so izšli naslednji zakoni, uredbe in pravilniki:

1. zv.: Zakon o nelejalni konkurenci, broš. Din 6.—
2. zv.: Pravilnik o pomožnem osebju drž. prometnih ustanov v resortu ministrstva za promet, broš. Din 8.—
3. zv.: Zakon o javnih beležnikih (notarjih), broš. Din 12.—
4. zv.: Zakon o glavni kontroli, broš. Din 10.—
5. zv.: Zakon o občem upravnem postopku. Druga, pregledana izdaja. Broš. Din 20.—, vez. Din 25.—
6. zv.: Uredba, s katero se določa tarifa o nagradah javnih notarjev. Razprodano.
7. zv.: Zakon o uradnikih, broš. Din 18.—. Razprodano.
8. zv.: Pravilnik o poslovanju krajevnih (mestnih) kontrol in komisarjev za izredne preglede, broš. Din 12.—
9. zv.: Zakon o državnem prometnem osebju, broš. Din 14.—.
10. zv.: Pravilnik za voditev zemljiških knjig. Razprodano.
11. zv.: Ustava kraljevine Jugoslavije. Tretja izdaja Din 8.—.
12. zv.: Zakon o volilnih imenikih. — Zakon o volitvah narodnih poslancev. Razprodano. Glej 43. zvezek.
13. zv.: Zakon o društvih, shodih in posvetih. Razprodano.
14. zv.: Uredba o lekarnarski zbornici, broš. Din 8.—
15. zv.: Zakon o izpremembah in dopolnitvah zakona o volitvah narodnih poslancev. — Zakon o volitvi senatorjev, broš. Din 8.—. Glej tudi 43. oz. 57. zvezek.
16. zv.: Zakon o obrtih. Razprodano. Novo izdajo gl. zv. 33.
17. zv.: Zakon o poslovnem redu v narodni skupščini. — Zakon o poslovnem redu v senatu, broš. Din 15.—. Razprodano.
18. zv.: Zakon o meščanskih šolah, broš. Din 5.—.
19. zv.: Zakon o lovu, broš. Din 7.—.
20. zv.: Zakon o zadrugah državnih uslužbencev, broš. Din 5.—.
21. zv.: Uredba o povračilu potnih in selitvenih stroškov civilnih državnih uslužbencev, broš. Din 7.—.
22. zv.: Obča univerzitetna uredba, broš. Din 15.—. Razprodano.
23. zv.: Uredba o draginjskih dokladah državnih upokojencev, — Uredba o draginjskih dokladah državnih upokojencev, broš. Din 6.—. (Novo besedilo uredb gl. zv. 45.)
24. zv.: Gradbeni zakon, broš. Din 8.—. Razprodano.
25. zv.: Zakon o taksah, broš. Din 45.—. Razprodano.
26. zv.: Taksni in pristojbinski pravilnik. Razprodano.
27. zv.: Uredba o sodnem poslovniku in Sodni poslovnik za sodišča I. in II. stopnje, z obrazci, br. Din 30.—, vez. Din 36.
28. zv.: Zakon o občinah. Razprodano.
29. zv.: »Cestni promet«, broš. Din 18.—, vez. Din 24.—.
30. zv.: Učbenik zakona o državnem računovodstvu. Razprodano.
31. zv.: Uredba o spojitvi občin v dravski banovini. Razprodano.
32. zv.: Gasilstvo in požarna obramba, broš. Din 24.—, vez. 32.—.

Zakoni in uredbe

LIX. zvezek

B.

Pravilnik

o zaščiti pred zračnimi napadi

I. DEL

O bojnih strupih in prvi pomoči
Evakuacija — Zaščita otrok

Pregledani ponatis
iz „Službenega lista kr. banske uprave dravske banovine“

V Ljubljani 1939

Založila in natisnila tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani
(Predstavnik tiskarne O. Mihalek)

73486

N. (Markov)

1.2.40

030619481

VSEBINA

1. Pravilnik o zaščiti pred zračnimi napadi, I. del

Splošno navodilo	Stran
A. O bojnih strupih in prvi pomoči	5
1. Opredelitev	5
2. Fizikalne lastnosti bojnih strupov	5
3. Učinkovanje bojnih strupov	6
a) Dražljivci	6
b) Stanični (celularni) strupi	7
c) Pravi strupi	9
4. Način zaščite proti bojnim strupom	9
5. Splošni popis maske	10
B. O odpravljanju (evakuaciji) prebivalstva ob napadih iz zraka	11
1. Važnost kraja in delov ozemlja za izseljevanje	11
2. Načelni vidik za izseljevanje	11
3. Posamezno izseljevanje	11
4. Oddaljevanje	12
5. Zaklanjanje	12
6. O zaklanjanju vobče	12
7. Pristojnost za odreditev izselitve, oddaljitve ali zaklonitve	13
8. Pristojnost za reševanje vprašanj o oddaljitvi prebivalstva	14
9. Izdelava načrta za izselitev in oddaljitev prebi- valstva	14
10. Kraji za izselitev	15
11. Način, kako se opravi izselitev	16
12. Obvezna naprava zaklonišč	17

	Stran
13. Vrste zaklonišč, njihova notranja ureditev in uporaba	18
14. Končne določbe	20
C. Zaklonišča za živino in za živila	20
2. Pravilnik o zaščiti pred zračnimi napadi (nadaljevanje I. dela)	
Splošno navodilo	
B. 1. Postopek za zaščito otrok	24
a) Osnove za ureditev zaščite	24
b) Osebje: vrsta, število, kakovost in njegovo opravilo	29
c) Gmotna sredstva za napravo otroških zavetišč in rodbinskih otroških kolonij in obveznost unije	31

1.

Na podstavi člena 22. uredbe (z zakonsko močjo) o
zaščiti pred zračnimi napadi predpisujem tale

pravilnik o zaščiti pred zračnimi napadi.*

I. D E L.

Splošno navodilo.

A. O bojnih strupih in prvi pomoči.

1. Opredelitev.

Bojni strupi so plinasta, tekoča ali trdna telesa, ki se spuščajo v obliki plina, pare in dima ali praha iz raznih bojnih sredstev, najpogosteje pa iz letal, in ki delujejo zelo škodljivo na ljudi in živali, na živila kakor tudi na kraje, kjer ljudje stanujejo ali se mudé.

2. Fizikalne lastnosti bojnih strupov.

Manj je bojnih strupov, ki so brez barve ali brez duha; večina njih pa ima barvo in duh. Barva je lahko svetlejša ali temnejša, zelenkasta, rumenkasta, rdečkasta, sivkasta, rjava itd., duh pa je lahko po česnu, gorčici, čokoladi, suhem listju, rastlinski ali sadni gnilobi itd.

* »Službene novine« z dne 2. maja 1939., št. 98/
/XXIX/212. — »Službeni list« št. 206/37 iz 1. 1939.

Vsi bojni strupi so nekoliko gostejši in težji od zraka, drugače bi se naglo porazgubili in le malo učinkovali. Zato se bojni strupi plazijo po površju zemlje in se zbirajo na nižjih krajih in globelih, v dolinah, rupah, jamah, vodnjakih, kletah itd., kjer se najdalj drže.

Bojni strupi se pojavijo lahko: v trdnem stanju v obliki prahu ali dima, v tekočem stanju v obliki kapljic ali pare in v plinastem stanju, t. j. kakršen je zrak. Najsi se pojavijo v kateri koli obliki, delujejo bojni strupi: ali na notranje organe človeškega organizma ali vnanje ali pa v obeh smereh, t. j. na notranje in na vnanje organe. Na notranje organe delujejo predvsem po vdihavanju, eventualno tudi po zastrupljeni hrani ali pijači; vnanje pa delujejo skozi kožo, pri čemer prodrejo skozi vsako navadno obleko in obutev.

3. Učinkovanje bojnih strupov.

Učinkovanje bojnih strupov je odvisno od gostote (koncentracije), t. j. od množine strupa v kubičnem metru zraka. Učinkujejo lahko trenutno ali pa šele čez nekaj časa. Učinek je lahko smrtonosen ali pa povzroči samo lažje ali hujše obolenje določenih organov.

Vsi bojni strupi se delijo poglavitno na dražljivce, stanične (celularne) strupe in na prave strupe.

a) Dražljivci. V to skupino spadajo:

1. solzavci (kamor spada kloracetofenon, brombenzilcianid, kloraceton, bromaceton). Ti strupi povzročajo vnetje očesnih veznic s solzenjem in hudo občutljivost oči za svetlobo. Spoznajo se po tem, da trenutno napadejo oči. Za prvo pomoč zoper te strupe je treba deti mrzel obkladek na oči;

2. kihavci iz arzinskih spojin (kamor spadajo difenilklorarzin, difenilcianarzin, difenilaminoklorarzin, etilarzindiklorid ali etilarzindibromid itd.). Ti strupi dražijo poleg očesne veznice zlasti še sluznice v nosu in grlu in povzročajo neprestano kihanje, kašelj, vzdigovanje in

bruhanje; dalje, hudo izločanje tekočine iz nosa, večsah tudi krvave izmečke, močan pritisk v zgornjem delu prsi ob zastajanju dihanja, davljenje, glavobol in naposled tudi poškodbe na koži. Za prvo olajšavo je treba uporabljati mrzle obkladke čez oči in obraz; če boli glava, tudi čez teme in zatilnik; pri kašlju, davljenju ali krvavih izmečkih tudi čez prsa in hrbet.

b) Stanični (celularni) strupi, ki so:

1. dušljivci ali pljučni strupi, kamor spadajo klor, fosgen (ogljikooksidklorid), perklor (klorirani metilformiat) ali difosgen, klorov pikrin, etilarzindiklorid, klormetilester mravljinčne kisline. Vsi ti strupi imajo nekakšen neprijeten duh, kakor n. pr. po gnilem listju. Ti strupi dražijo nos in grlo in povzročajo trenutno kašelj ali stisnejo grlo in pljuča in uničujejo v njih pljučne mešičke in lasovite krvne žilice. Zato pljuča otečejo in pritiskajo na srce, a nastane tudi krvavljenje iz ust in nosu, kar vse dovede na mah do težkega obolenja, pa tudi do hipne smrti. Slabe gostote in malo množino vdihanega strupa morejo zdrava pljuča in srce še dokaj lahko preboleti. Fosgen je znatno močnejši od klora. Ti strupi ne delujejo vnanje na kožo.

Prva in najvažnejša pomoč poškodovancem po teh strupih je največji mir, hkrati pa jih je pokriti z odejo, da se ogrejejo, kakor tudi kar moči hitro prenesti na nosilih brez stresanja v bolnico ali do zdravnika. Prvo pomoč dá lahko tudi osebje iz zdravstvene ekipe, ki se je za to na posebnem tečaju posebej izučilo;

2. mehurjevci, t. j. kožni strupi tipa iperita (diklordietilsulfid) in lewisita I, II in III (klorvinilarzindiklorid, diklordifenilarzinklorid, triklortrivialarzin). Iperit velja za enega najmočnejših strupov. Ima duh po gorčici in česnu. Njegov učinek se začuti šele po nekaj času, po 3 do 4 urah v obliki lis, nato pa v obliki mehurjev z rumeno tekočino pod kožo in traja zelo dolgo. Bolečine se začno šele po 2 do 3 dneh. Zato velja ta strup

za zahrbtnega. Kot fizikalno telo je tekočina, ki se pojavlja v obliki pare ali zelo drobnih kapljic. Kot tak deluje najmočneje na nežnejše dele telesa: na očesno veznico, sluznico v nosu, ustih, grlu in pljučih, in vnanje predvsem na nežnejše dele kože, v močnejši gostoti pa tudi skozi obleko in obutev na vsak del telesa. Povzroča obolenja na očeh, začeni z močnim solzenjem pa do gnojenja, zaradi česar lahko povzroči tudi slepost. Vse ostale poškodbe od iperita imajo podobo opeklin, od močne pordečitve kože pa do uničenja sluznice. Vsi ti strupi povzročajo na mah močne bolečine in se vsa ta obolenja težko in počasi zdravijo in pogosto povzročijo smrt. Razen neposrednih pojavov obolenja od iperita se pokažejo kot neposredni pojav tudi posinjelost obraza, srčna slabost, glavobol in bruhanje.

Prvi varnostni ukrep pred nevarnostjo po iperitu je ta, da se podaš še pred poškodbo v kakršen koli zaprt prostor, ker iperitova para, kakor vodena para, ne prodira v nevarni meri skozi reže pri oknih ali vratih; ob poškodbi pa je treba takoj sleči vso zgornjo obleko in kar najhitreje, v 15 do 30 minutah, oditi v bolnico, kjer se mora poškodovanec najprej dobro umiti z milom; še bolje je pa, da se okopa in ostriže, nato pa namažejo poškodovana mesta s klorovim apnom in se potem nadaljuje zdravniška oskrba.

Razen spredaj navedenega je iperit tudi zelo odporen trup. Tudi če pade na zemljo ali na kakšno stvar, se dolgo drži v obliki kapljic ali vlage in povzroča z izhlapevanjem ali ob dotiku zastrupitev, kakor pri neposrednem napadu z iperitom. V hladu in na zmerni vlagi se lahko drži prav nenavadno dolgo. Zaporedna vroče sonce in dež ga lahko izhlapita in spereta, t. j. uničita v 8 do 15 dneh.

Zaradi vsega tega se iperit navadno uničuje umetno. Oddelki (kemijski), ki preiskujejo (ugotavljajo) in uničujejo bojne strupe, morajo biti zaradi iperita opremljeni s specialno zaščitno obleko in obutvijo.

c) Pravi strupi, in to:

1. tipa cianovodikove kisline, ki se uporablja tudi za dezinfekcijo stanovanj in kamor spada tudi bromcian, ali

2. tipa ogljikovega monoksida (ki nastaja tudi pri zgorevanju oglja).

Ti strupi morajo prodreti v organizem, če naj učinkujejo. To se zgodi z vdihavanjem. Tedaj povzročijo v zadostni gostoti takojšna smrt. Drugače meri njih delovanje na živčni sistem in na kri. Tedaj se pojavijo po jakosti gostote krči, živčni napadi, nezavest in smrt pri cianovodikovi kislini, slabost, glavobol, šumenje v ušesih, nezavest in smrt pa pri ogljikovem monoksidu. *V tem in onem primeru so čisti zrak in umetno dihanje ali dajanje kisika po malem, včasih tudi puščanje ali transfuzija krvi prva pomoč. Pri cianovodiku razen tega tudi polivanje zatilnika z mrzlo vodo, pri ogljikovem monoksidu pa gorki obkladki.*¹

¹ Ogljikov monoksid se kot vojni strup v vojni 1914. do 1918. ni uporabljal, ker je lažji od zraka; ali navadno se razvija ob požarih in razpoku vseh projektilov in povzroča poleg eksplozije tudi zastrupljenje v zakloniščih, kavernah, kletah itd. Tja se navadno priplazi in se tamkaj zbira. Plini pri eksplozijah imajo lahko do 60 % ogljikovega monoksida. *Maska zoper bojne strupe ne ščiti proti ogljikovemu monoksidu.*

4. Način zaščite proti bojnimstrupom.

Notranji organi se ščitijo proti bojnimstrupom z masko proti bojnimstrupom.

Ob vsakem bombardiranju je treba dati masko na obraz, ker se ne more vedeti, ali se obenem z bombardiranjem ne mečejo tudi bojni strupi. Masko je načeloma treba imeti vedno pri sebi, iz zastrujenega prostora pa je treba čimprej oditi.

Maske samó v hermetično zaprtem zaklonišču, ki je kot tako nalašč zgrajeno in če je v redu, ni treba natikati na obraz.

Če nimamo maske, se začasno lahko zaščitimo z namočeno krpo ali robcem ali ruto, ki jo tiščimo na nos in usta, ker vlaga zadržuje, vpija ali slabi vse bojne strupe, najsi so v trdnem, tekočem ali plinastem stanju.

Bojni strupi, ki delujejo na kožo (mehurjevci), prodrejo skozi vsako obleko in tudi skozi usnjeno obutev; zato ščiti pred njimi samo specialna zaščitna obleka. Zaradi teh bojnih strupov se je najbolje zateči v kakršno koli zaklonišče, četudi le v navadno sobo.

Zaklonišče, tudi najpriprostejše in v naglici narejeno, je vselej koristno.

5. Splošni popis maske.

Maske sestojijo poglavitno iz naličnice ali obrazine, cevi (tula) in cedila ali filtra; imajo pa lahko tudi samo naličnico in cedilo. Takšne so navadne civilne maske.

Naličnica se namešča na obraz in rabi v to, da brani zastrupljenemu zraku pristop do dihal, nosa in ust, pa tudi do oči. Cev rabi v to, da veže naličnico s cedilom in da prevaja precejeni in prečiščeni zrak iz cedila v naličnico. Cedilo pa rabi v to, da prečišča — prefiltrira ali preceja zastrupljeni zrak in da prepušča samo čist zrak v cev oziroma v naličnico do nosu.

Vsak teh delov maske mora biti popolnoma v redu in morajo biti vsi med seboj tako spojeni, da ne more priti zrak z nobene strani v naličnico, razen skozi cedilo. Naličnica se mora h koži obraza tako tesno prilegati, da tudi s te strani zrak nikakor ne more priti vanjo. Cedilo ali filter pa je najpomembnejši del pri maski in je to, kar so pri človeku pljuča. Vsebovati mora take sestavine, da ne dopušča za določen čas prehoda nobenemu plinu, pari ali dimu, razen čistemu zraku. Zato se mora cedilo občasno izmenjavati; zaradi teh občutljivosti mask

se smejo té prodajati in nabavljati samo, če so odobrene od države.

Maske imajo navadno obliko, kakor so naslikane v slikah 1 in 2.*

B. O odpravljanju (evakuaciji) prebivalstva ob napadih iz zraka.

1. Važnost kraja in delov/ozemlja za izseljevanje.

Po taktiki zračnih napadov na notranjost države je v vsaki državi pomen posameznih krajev kakor tudi posameznih delov ozemlja različen. Zato je potrebno, da se določi posebni pomen vsakega kraja, eventualno tudi vsakega prostora, zlasti ob meji. Po tem pomenu je treba določiti tudi, v kateri meri naj se prebivalstvo, če bi bila vojna, odpravi, t. j. izseli ali oddalji ali pa samó zaklanja pred zračnimi napadi.

2. Načelni vidik za izseljevanje.

Načeloma bi bilo treba izvesti izselitev iz najvažnejših krajev popolnoma. Vendar pa terjajo posebne potrebe naseljenih krajev, tudi najvažnejših, da se izselitev ne izvede popolnoma, marveč samo deloma.

3. Posamezno izseljevanje.

Najkoristneje in najlaže se izvede posamezna izselitev, t. j. tisto izseljevanje, ki se godi prostovoljno po svobodni izbiri in odločitvi posameznih oseb ali rodbin. To izselitev je najbolje opraviti pred začetkom nevarnosti; lahko se pa vrši tudi ves čas nevarnosti. Na ta način so se dolžne izseliti rodbine vseh gmotno preskrbljenih oseb, kamor spadajo tudi rodbine večine uradnikov in drugih uslužbencev, ki živijo od stalnih in določenih dohodkov, najsi bi te osebe same morale ostati v izseljenem kraju na delu. Rodbinski poglavar je dolžen dati o tem točne podatke, brž ko se to radi razvida zahteva.

*. Slike glej v zvezku LIX/2 (oz. LIX/C).

Tako je treba ravnati tudi s stvarmi, ki imajo posebno vrednost in se dajo odnesti.

4. Oddaljevanje.

Osebe in rodbine posameznih oseb z nestalnimi in skromnimi dohodki, ki morajo poglavitno iz tega vzroka ostati v vzajemni bližnji zvezi, naj se oddaljujejo iz kraja, kjer stanujejo, samo začasno in spravljajo v okolico, včasih samo toliko od stalnega bivališča, da morejo, če treba, tudi vsak dan priti v mesto na delo ali po potrebnem opravku. Paziti pa je treba na to, da sme za nastanitev oddaljenega števila prebivalcev doseči v vsaki vasi ali manjšem mestu število doseljencev največ polovico normalnega števila prebivalcev v tistem kraju.

5. Zaklanjanje.

Za vse osebe, ki morajo ostati v važnih krajih in na svojem rednem delu ali radi opravljanja kake posebne službe pri državni obrambi, mora biti pripravljeno zaklonišče v neposredni bližini kraja, kjer delajo ali se navadno mudé. Taka zaklonišča morajo nuditi dovolj varnosti. Natančnejše določbe o tem so v IV. delu tega pravilnika.

6. O zaklanjanju vobče.

Ni treba misliti, da so zaklonišča potrebna samo v važnih krajih, ki so za zračne napade in obstreljevanje privlačni. To pa zato, ker so napadi iz zraka lahko tako nenadni, da je za izselitev ali oddaljitev iz naseljenih krajev lahko prepozno.

Ker pa v času bombardiranja ne sme nihče biti zunaj zaklonišča, razen za to posebej določenih oseb, je treba napraviti zaklonišča tudi v manj važnih krajih ne glede na to, ali je za take kraje določena oddaljitev. Ta zaklonišča so lahko tudi najpriprostejši rovi (na planem, po vrtovih itd.) ali pa pritličja ali najnižja nadstropja v poslopih takšna, kakršna so.

Kar se pa tiče oddaljevanja samega, se mora izvršiti v popolnem miru in tako, da so ljudje in živali čim bolj porazdeljeni.

Drugo o gradnji zaklonišč glej v točkah 12. in 13.

7. Pristojnost za odreditev izselitve, oddaljitve ali zaklonitve:

Vsak izmed teh poslov se mora opraviti v največjem redu in miru. Vsak izmed njih povzroči veliko premikanje, in to še v času, ko je vselej zelo velikih, važnih in neodložnih drugih poslov, zlasti zaradi premikanja vojske.

Pri izseljevanju je premikanje najdaljše; zato ga je treba opraviti najprej. Naredbo za to mora izdati vlada po upravnih oblastvih. Toda v časih hudih zapletljajev je ne samo dopustno, marveč celo priporočljivo, da se preselijo rodbine, ki jim to ni težko, v varnejše kraje že prej, ker je od izdane naredbe do začetka premikanja vojske le zelo malo časa. Kdor bi do začetka premikanja vojske ne odšel v kraj, ki ga je prijavil, mora počakati, da se konča vojaško premikanje.

Če se odredi kar najhitrejši odhod, se je treba naglo odpraviti, najsi bi bilo to v začetku tudi peš, in počakati na prevozno sredstvo kje na poti.

Kraje, iz katerih se je treba izseliti ali oddaljiti, označujejo in naredbe za izvršitev tega izdajajo upravna in samoupravna oblastva. Oditi je treba vselej kar najhitreje in večinoma peš, zlasti na daljave, znašajoče manj ko 30 km.

Za slabotne in obolele osebe kakor tudi za daljave nad 30 km smejo oblastva rekvirirati potrebno število avtomobilov in avtobusov, če jih je kaj neuporabljenih za vojaške potrebe, in urediti način prevoza takih oseb.

Zaklanjanje v zaklonišču pa se vrši na znak za naganjanje preteče nevarnosti, ki ga je bil določil krajevni odbor.

Tako v tem kakor tudi v prednjih primerih se je treba bodro lotiti izvršitve, toda brez vsakršnega nereda in razburjenosti.

8. Pristojnost za reševanje vprašanj o oddaljivni prebivalstva.

Priprave za oddaljitev prebivalstva morata opraviti sporazumno krajevno in policijsko oblastvo; o doseženem sporazumu pa sta radi soglasnosti dolžni zaprositi preko poveljnika vojaškega okrožja tudi za mnenje poveljnika divizijske oblasti. Ban pristojne banovine pa dá končno odobritev za izvršitev oddaljitve.

Kadar gre za večja ali velika mesta ali mesta na meji posameznih srezov, pa se oddaljitev ne dá izvesti v tistem srezu, kjer je naseljeni kraj, iz katerega se prebivalstvo oddaljuje, uredi ban tiste banovine vsa nastala vprašanja, ki se nanašajo na nastanitvene okoliše na ozemlju okolnih srezov. Če je treba razširiti okoliš tudi na ozemlje sosednje banovine, uredita zadevo sporazumno oba bana oziroma minister za notranje posle.

9. Izdelava načrta za izselitev in oddaljitev prebivalstva.

Ko se določijo važni kraji, iz katerih je treba prebivalstvo izseliti ali oddaljiti, priskrbi predsednik mestnega poglavarstva oziroma občine po svojem pristojnem pododboru skladno s točko 3. člena 15. uredbe o zaščiti pred napadi iz zraka podatke in uredi:

a) katere rodbine in s koliko osebami naj se izsele (stalno);

b) katere osebe morajo ali smejo ostati na svoji dolžnosti ali v svojih okoliših glede na zgrajena zaklonišča in na privlačnost ali občutljivost tistega naseljenega kraja za zračne napade;

c) po tem, kar je razloženo pod a) in b), katere rodbine in s koliko osebami je treba iz mesta oddaljiti. Pri tem je predsednik mestnega poglavarstva (oziroma pristojni pododbor) dolžen izdelati tudi predlog o raz-

poredu vsega prebivalstva po njemu znanih, po potrebi pa tudi ovedenih razmerah v okolnih manjših naseljenih krajih in vaseh in po materialnih in drugih razmerah vsake rodbine posebej. Bliže, zbraneje in na eno mesto je treba pošiljati rodbine, ki so v hudih gmotnih razmerah in za katere naj skrbi predsednik mestnega poglavarstva oziroma občine.

Nato se izdelata načrt za odpošiljanje teh oseb po točki 7.

Naposled se razlože v načrtu natančni podatki o pogojih in načinu prehrane v vsem naseljenem okolišu, o načinu preskrbovanja z vodo, kurjavo, razsvetljava, o vzdrževanju zveze in reda, o zdravniški pomoči, o plačevanju najemnin za stanovanja, o varnostnih odredbah ipd.

Po tem svojem načrtu so občine dolžne določiti po potrebi tudi zgraditev nekega števila barak ali koč in taborišč na bolj varnih mestih, v gozdičih ali gozdih, če se dá na ta način lahkó in zanesljivo rešiti vprašanje tako nastanitve kakor prehrane, vode, kurjave, razsvetljave in vsega ostalega.

Tako izdelani načrt se dostavi sreskemu načelniku, ki pregleda vse nadrobnosti postopkov v načrtu, vpiše svoje pripombe in odda svoje mnenje, potem ko je tudi na mestu samem preskusil njemu neznane podatke in dejstva, in ga predloži nato preko poveljnika vojaškega okrožja poveljniku divizijske oblasti za mnenje in končno banu v odobritev.

Banova odločba je dokončna.

Spremembe se smejo napraviti v načrtu po spremenjenih razmerah v posameznih krajih ali pri posameznih rodbinah, in to na prejete vloge ali pa po poročilih krajevnih ali banovinskih pododborov.

10. Kraji za izselitev.

V zvezi s točkami 2., 3. in 7. tega pravilnika se opravi izselitev prebivalstva povsem, kakor je razloženo

v gorenjih točkah 8. in 9., le da so kraji za izselitev bolj oddaljeni kakor pa kraji za oddaljitev. Za izselitev je treba uporabiti predvsem zasebne vile, pristave in hiše na samotnih krajih in posestvih, in to predvsem za rodbine tistih, katerih last so. Dalje hotele, planinske kočice, letovišča, kopališča, zapuščene hiše kakor tudi manjše naseljene kraje in vasi. Kolikor je potemtakem naseljeni kraj večji, toliko večji je tudi njegov okoliš za oddaljitev prebivalstva.

Upravnik mesta Beograda izdelava za evakuacijo Beograda posebej načrt o razporedu prebivalstva sporazumno z banom dunavske banovine. Kolikor se na ozemlju dunavske banovine ne more najti dovolj prostora za evakuacijo Beograda, a je potrebno, da se uporabijo kraji tudi v drugih banovinah, odloči o tem minister za notranje posle.

Pri izbiri kraja za nastanitev izseljenih prebivalcev je treba zelo paziti na to, da niso ta mesta daleč od glavnih občil, da niso v večjih ali bolj izpostavljenih krajih na glavnih smereh, ki so izpostavljeni napadom iz zraka, in da imajo lahek in dober dohod do dobrih cest. Ob izseljevanju samem kakor tudi ob oddaljevanju pa je treba imeti na umu, da je glede na možnost nalezljivih bolezni zaradi znatno večje gostote prebivalstva treba posebno skrbeti za pitno vodo, možnost preskrbe z živili in enakomerno nastanitev po hišah in nastaniščih.

11. Način, kako se opravi izselitev.

Izvedba izselitve je bolj zapleten posel kot oddaljitev, ker se vrši izselitev v večjo daljavo in vsekakor stalno za ves čas zapletljajev ali vojne. Ob takih okolišnih pa ne more biti lahko, pogosto pa tudi ne mogoče, da bi izseljenci obiskovali svoj dom.

Zato mora biti načrt za izselitev, ki ga izdelajo ista oblastva, kot so navedena pod točko 9., nadrobnejši in mora imeti potrebne podatke za vsako rodbino. Čas odhoda ni treba določiti; ali po številu rodbin in številu

oseb je treba v kratkem času priskrbeti dovolj prevoznih sredstev — železniških voz, avtobusov, avtomobilov, kamionov in navadnih voz, ker se izseljevati ni moči peš. To vprašanje je treba v načrtu jasno začrtati in ga morajo za vsak kraj, ki ga je treba izseliti, posebej urediti ban in železniške direkcije, v Beogradu pa uprava mesta Beograda in beograjska železniška direkcija. Končno pa odloči o tem minister za notranje posle sporazumno z ministrstvom za promet.

12. Obvezna naprava zaklonišč.

Iz razloga, navedenega pod 6., se morajo napraviti zaklonišča v vsaki zgradbi ali pa v njeni neposredni bližini. Velikost, kakovost in vrednost zaklonišča mora biti primerna vrednosti zgradbe. Pri napravi zaklonišča v novih zgradbah ni da bi morala znašati vrednost najvažnejšega gradbenega dela pri zaklonišču več ko 2% vrednosti vse zgradbe; pri starih zgradbah pa ni da bi morala znašati preureditev ali naprava novih oddelkov za zaklonišče več ko 3% vrednosti zgradbe.

Obveznost, napraviti zaklonišča v vsaki zgradbi, nalogajo téle okolnosti:

a) da je prav malo časa za odhod v zaklonišče, ker se dajo zaradi letalne hitrosti sodobnih letal javna zaklonišča malo uporabljati, zlasti kadar so prebivalci doma, kakor na primer ponoči, ob slabem vremenu ipd.;

b) da dandanes nobena zgradba, naj je še tako močna, sama po sebi ni popolnoma varna kot zavetje pred bombami;

c) da so velike zgradbe vedno prej cilj za bombardiranje kot pa male zgradbe.

Iz teh razlogov mora v vsaki zgradbi ali blizu nje biti zaklonišče, uvaževaje, da je vsako zaklonišče trdnjše od zgradbe same, ker je vse ali po večjem delu pod zemljo. Vendar je verjetnost zadevanja z bombami iz letal zelo majhna, zaradi česar sta zavarovanje in var-

nost prebivalstva po zakloniščih nesorazmerno večja kot brez zaklonišča.

Po gorenjem je naprava zaklonišč v posameznih zgradbah strokovni posel arhitektov in inženirjev-gradbenikov. Poslej se ne sme zgraditi nobena večja nova zgradba brez zaklonišča in tudi arhitekt ali inženir-gradbenik ne sme izdelati projekt ali načrt za zgradbo, ne da bi bilo v njem poskrbljeno za zaklonišče. Oblastva pa, ki odobrujejo zidanje zgradb, ne smejo odobriti dela po načrtu, v katerem ni tudi ustreznega zaklonišča za primer bombardiranja.

13. Vrste zaklonišč, njihova notranja ureditev in uporaba.

Zaklonišča so po svoji namembi in izdelavi lahko najrazličnejša: od najpreprostejše jame in rova (naravna zaklonišča) do najpopolnejše zgradbe iz ojačenega (armiranega) betona (umetna zaklonišča).

Umetna zaklonišča morajo po svoji velikosti, trdnosti in odpornosti v kar največji meri nuditi varnost:

a) proti tresku bomb, težkih po 10, 50, 100, 250 ali tudi 1000 kg, upošteva je pri tem, kot da so napolnjene z najmočnejšim razstrelivom, zaklonišča pa odporna z vseh strani;

b) proti vdoru bojnih strupov; in

c) proti požarnim (termitskim, elektronskim in fosfornim) bombam.

Vsako zaprto zaklonišče, zlasti pa če je napravljeno pod zgradbo, mora imeti poleg enega vhoda tudi še enega ali več zasilnih izhodov.

Večja zaklonišča morajo imeti tudi več vhodov.

Ustreznost zaklonišča v vseh teh smereh se določa po velikosti in trdnosti zgradbe skladno z gorenjo točko 12. Od velikosti in trdnosti zgradbe kakor tudi od števila stanovalcev pa je odvisna velikost zaklonišča, ker je treba računati na vsako glavo najmanj po 3 m³ prostora.

Zaklonišča proti bombam, težkim 50 kg, imajo lahko samo en vhod; zaklonišča za zaščito proti bombam do 100 kg teže morajo imeti dva vhoda, proti večjim in težjim bombam pa morajo imeti tudi tri ali več vhodov. Razen tega mora biti vsako zaklonišče preskrbljeno tudi s potrebnimi zdravstvenimi (higienskimi) in kemijskimi sredstvi, t. j. da se dajo vhod oziroma vhodi lahko hermetično zapirati, da ima vodo, eventualno vodovod, dalje stranišče in tako prirejen ventilator, da se dá hermetično zapirati, dalje aparat za prečiščevanje zraka ali bombe oziroma steklenice s kisikom in naposled sredstva zoper požar kakor tudi potrebno število stolov ali klopi za sedenje.

Posameznosti o tem so določene v naslednjem II., III. in IV. delu tega pravilnika, kjer je obravnavana kemijska, zdravstvena in tehnična organizacija zaščite pred zračnimi napadi.

V vaseh in ostalih manjših krajih, ki so za zračne napade kaj malo privlačni, morajo biti napravljeni v bližini vsake hiše rovi za zavetje ali jame v brežini bližnjih hribov, dobro maskirane nasproti okolnemu zemljišču. Takim zakloniščem se mora odmeriti velikost po številu ljudi v hiši. Takšni majhni pokriti ali maskirani rovi v bližini vsake hiše dajo lahko več varnosti, kot pa trdnejša zavetišča v velikih zgradbah. Kajti verjetnost zadevanja iz letal je zelo majhna; rovi pa ščitijo, če si osebe, ki imajo tak rov, nadenejo masko, zelo dobro tako proti drobcem vseh eksplozivnih bomb kakor tudi proti bombam, napolnjenim s kakršnim koli strupom; le proti iperitu ne ščitijo, če niso pokriti.

Dohod k takemu zaklonišču mora biti oznamenovan s posebnim znakom (napisom) in ko se naznani nevarnost, se mora vsakdo, ki se mudi pri zaklonišču, sprejeti vanje, najsi tudi ni iz zgradbe, h kateri spada zaklonišče. Znaki za oznamenovanje zaklonišč morajo biti ponoči v obliki slabo vidne (od zgoraj zakrite) svetlobe.

Ko se zaklonišče zapre, se ne sme prej odpreti, dokler se ne dá znamenje, da je nevarnost minila, zlasti če so se ob prejšnjih napadih že uporabljali bojni strupi.

14. Končne določbe.

Vse posle, katerih izvajanje določa ta del pravilnika, je imeti za posle najnujnejšega značaja in jim je posvečati po njih važnosti največjo skrb, ker dokazujejo notranjo sposobnost države v času vojne. Če se kdo ne ravna po tem pravilniku, ima to zanj posledice, določene v zakonu o državni brambi in v uredbi z zakonsko močjo o zaščiti pred zračnimi napadi. Zato se je z določbami tega dela pravilnika dolžen spoznati vsak obveznik državne obrambe.

C. Zaklonišča za živino in za živila.

1. Posebna zaklonišča za živino, pa tudi za živila in druge potrebščine, ne samo proti bombardiranju, marveč tudi proti strupenim plinom bo moči bolj porredko graditi, ker je to zelo drago. Načeloma, kolikor to čas in razmere dovoljujejo, pa je treba imeti živino v času nevarnosti in zračnih napadov zunaj naseljenih krajev.

2. Če so prostori za živino in skladišča za živila in druge potrebščine na samotnih krajih in moderno urejeni, jih proti bombardiranju ni treba zavarovati, ker so neposredni zadetki manjših objektov iz letal, kakršni pač ti objekti utegnejo biti, samo slučajni. Največ kar se dá storiti, je to, da se napravi okrog takih objektov 1 do 1'5 m debel in visok nasip iz zemlje, da se tako zaščiti objekt pred neposrednim treskom, kadar se razpočijo bombe v njegovi bližini. Taki objekti se dajo prav lahko zaščititi proti bojnim strupom s tem, da se zadelajo vse odprtine z mokrimi zavesami, cunjami in gunji, kakor se to godi tudi pri zakloniščih za ljudi.

3. Najbolje pa se zaščiti živina s tem, da se odpravi, porazdeljena in v manjših skupinah, iz naseljenega kraja.

V vsakem primeru posebej je treba proučiti okolnost, da se od danega znaka o preteči nevarnosti sovražnih letal pa dokler se ne pojavijo, spravi ali odžene živina najmanj 500 metrov od naseljenega kraja. Določiti se morata smer in kraj, kamor je živino spraviti, pri čemer je gledati, da je to predvsem kaka vzvišina, nato pa gozd, ograda, sadovnjak, dobrava ali temu podobno, po možnosti vselej na vzvišenem kraju. Na znak o pojavu sovražnih letal je treba živino brezpogojno spraviti iz hleva. Zbiranje živine naj se opusti, ker je živina posebno dober cilj za bojne strupe iz letal.

4. Velika gostota iz letala na naseljeni kraj vržene strupa in šibe k veter iz smeri naseljenega kraja sta lahko nevarna tudi na omenjeno daljavo 500 metrov. Tedaj je treba pognati živino še za 500 do 1000, pa tudi več metrov naprej od vasi ali pa jo odgnati vstran iz smeri vetra.

5. V nekaterih primerih je potrebno, da se zaščitijo posamezne živali ali tudi cele skupine živali s posebnimi maskami, ki se izdelujejo nalašč za živino. Tako bi kazalo zaščititi dragocene živali ali tiste živali, ki morajo vsekakor ostati na svojem mestu (kakor n. pr. živali vojaških edinic v času boja ali tiste živali, ki se iz določenih razlogov ne morejo odgnati iz naseljenih krajev). V takih primerih se lahko napravijo za take živali v naglici maske kakor za ljudi, kakor je to navedeno v oddelku A., točki 4., četrtem odstavku, tega dela pravilnika. Razen tega so za take živali lahko pripravljene gumirane odeje in gumirane golenice, ki jih je treba natakniti na noge, če so živali v času bombardiranja zunaj, ker so bojni strupi v obliki tekočine (iperit, lewisit itd.) prav tako nevarni živini kakor ljudem.

6. Če se živina in druge potrebščine ne dajo v skladiščih zanesljivo zaščititi proti bojnimstrupom, se zavarujejo s posebnimi pripravami ali posebnim vkladom. Tako n. pr. so:

a) živila, spravljena v zavarjenih pločevinastih škatlah, kakor n. pr. vse vrste konserv in prepečenec, če ni

samo v lesenih zabojih, so prav dobro zaščiteni proti vsakemu bojnemu strupu. Če so bile konzerve vnanje na škatlah oškropljene, zlasti z iperitom ali s katerim koli tekočim strupom, jih je treba očistiti s klorovim apnom v prahu in dobro sprati v veliki množini vode;

b) živila v hladilnikih se dajo hermetično zapreti s tem, da se izdelajo spoji ali stiki z vložki iz usnja ali tkanine, kakor se to opravlja pri vratih in oknih in kakor je opisano v IV. delu tega pravilnika;

c) pred iperitom, arzinom in drugimi strupi se dá hrana obvarovati s tem, da se zavije v povoščeno platno ali parafinski papir, nato pa dene v vrečo, namočeno v lanenem olju. Vsi ostali bojni strupi se dajo dovolj lahko odstraniti s tem, da se hrana dobro spere, očisti in prezrači;

č) suho hrano, ki nima v sebi vlage in je ne oddaja, kakor fižol, krompir, riž itd., ščitijo dovolj tudi navadni leseni zaboji, oblepljeni na stikih in razpokah s papirjem.

7. Naj se ne delajo prevelika skladišča in pa skladišča na izpostavljenih krajih, zlasti poleg vojaških objektov. Moderna skladišča bi se morala dati tudi hermetično zapirati. V taka skladišča strupeni plini, kadar so v obliki pare, ne morejo prodreti, da bi bili nevarni za predmete nezgotovljene hrane.

8. Vse spredaj navedeno o hrambi človeške hrane velja tudi za živalsko krmo, le da je le-tó težje obvarovati, zlasti pred iperitom. Zlasti težko je obvarovati seno, slamo in pašnjo, ker so ti deli živalske krme skoraj vselej na odprtih prostorih.

9. Tekočine in tekoča hrana vobče se lažje zastrupijo ko druga živila. Zato se morajo hraniti v hermetično zaprtih posodah, sodih, vrčih, kanglah, pločevinastih škatlah in zabojih. Vodnjaki morajo biti pokriti s cementno ploščo.

10. Zato se je treba izogibati uporabi vode iz odprtih posod ali vodnjakov ali lokev za živino, kamor so bili bojni strupi morda vrženi.

11. Z iperitom ali arzini zastrupljena hrana in voda se ne dasta popraviti. Zato se tako zastrupljena hrana in

voda ne smeta uporabljati ne za ljudi ne za živino. Tako hrano je treba sežgati ali posuti s klorovim apnom in zakopati globoko v zemljo, vodo pa razliti na kraju, ki je ljudem in živalim nepristopen. Kopice (stogi) sena, ki so manj oškropljene z iperitom, se smejo uporabljati, če se odstrani dovolj debela gorenja plast, ostalo seno pa razmeče in dovolj prezrači. Toda v vseh primerih, ko je bila hrana v ozračju kakršnega koli strupa, je dobro povprašati strokovnjaka-zdravnika ali veterinarja in kemika za mnenje. Ti morajo določiti, kako je ravnati glede čiščenja in uporabe take hrane. Če to ni mogoče, se sumljiva hrana ne sme oddajati, preden se ne napravijo poskusi na živalih (živali ne marajo hrane, ki ni brez bojnih strupov).

12. Vsaka hiša mora imeti zalogo hrane in najvažnejših živil za teden dni, živilske trgovine pa za mesec dni, ker se zaradi porušjenja in zastrupljenja lahko zgodi, da so velike množine živil v velikih skladiščih nerabne.

V Beogradu dne 26. aprila 1939.; Đ. št. 8127.

Minister za vojsko in mornarico,
 armijski general
Miljutin Nedić s. r.

Pravilnik o zaščiti pred zračnimi napadi.*

(I. DEL.)

Splošno navodilo.

B. 1. Postopek za zaščito otrok.

a) Osnove za ureditev zaščite.

1. Skladno s členi 16., 17. in 23. uredbe o zaščiti pred zračnimi napadi in pravilnikom o zaščiti pred zračnimi napadi, I. del, oddelek B.,** se mora organizaciji zaščite otrok posvetiti posebna skrb, ne samo zato, ker otroci ne morejo sami za sebe skrbeti, marveč tudi zato, ker bo število nepreskrbljenih otrok, če bo vojna, takoj znatno naraslo in se bo, dokler bo vojna, trajno zviševalo.

2. Splošna skrb za otroke spada v področje ministrstva za socialno politiko in ljudsko zdravje; »Jugoslovanska unija za zaščito dece« pa je kot posebna ustanova za zaščito otrok po svoji iniciativi pomožni organ vseh pristojnih oblastev po tem pravilniku in po uredbi o zaščiti pred zračnimi napadi.

Vse privatne organizacije, ki se želijo baviti z zaščito otrok, smejo sodelovati samo po uniji za zaščito dece. Delo unije v mirnem času pa mora imeti na umu tudi razmere in potrebe zaščite otrok v vojnem času. Zato morata organizacija in poslovanje unije v mirnem

* »Službene novine« z dne 20. junija 1939., št. 136/XLVI/339. — »Službeni list« št. 420/68 iz leta 1939. — [Nadaljevanje I. dela pravilnika (gl. št. 1. te knjižice).]

** Glej str. 11 knjižice.

času biti tako urejena, da more unija tudi v vojni opravljati svoje delo uspešno in po natanko določenem načrtu.

Radi čim uspešnejšega dela mora unija po svojih odborih v banovinskih kakor tudi v drugih krajih stopiti v zvezo z banovinskimi in krajevnimi odbori za zaščito pred zračnimi napadi, in to v smislu spredaj navedenih določb uredbe in pravilnika. Osrednja uprava pa mora stopiti v zvezo s pristojnimi ministrstvi (za notranje posle, socialno politiko in ljudsko zdravje, prosveto, gradbe, pravosodje in promet) in nadaljevati delo v smislu tega pravilnika.

3. Jugoslovanska unija za zaščito dece priskrbi podatke o številu nepreskrbljenih otrok od ministrstva za socialno politiko in ljudsko zdravje in jih po potrebi zbira in dopolnjuje tudi po svojih banovinskih in krajevnih odborih, da je kar najpopolneje poučena. Ti podatki služijo za pripravo organizacije za zaščito otrok v vojnem času.

Ko se izdeluje načrt za zaščito otrok v vojnem času, je treba upoštevati, da bo število nepreskrbljenih otrok, ki bo na skrbi javne zaščite v vojnem času, mnogo večje kot v mirnem času. To število se bo zviševalo zlasti tudi z otroki iz pasivnih krajev, ki so že po kratkem trajanju vojne izpostavljeni posebnemu trpljenju. Zato mora predvidena organizacija biti zmožna, da poskrbi za mnogo večje število otrok, kot jih dajejo mirnodobni podatki o nepreskrbljenih otrocih.

Potemtakem se mora tudi organizacija unije razviti tako, da bo zmožna poskrbeti za vse otroke, ki bodo v vojnem času javnemu skrbstvu na skrbi.

4. Krajevni odbori unije bodo najboljše poslovali, če jih bodo sestavljali učitelji in učiteljice osnovnih in vseh drugih, zlasti srednjih šol, dalje zdravniki, zlasti otroški, duhovniki, mestni in občinski uslužbenci in člani raznih dobrodelnih, predvsem ženskih društev.

Ti krajevni odbori unije morajo biti razdelki krajevnih pododborov za izselitev, uprave banovinskih sekcij unije pa morajo biti zastopane v banovinskih pododborih za izselitev kot njih razdelki.

5. Število članov v posameznih odborih unije je odvisno od obsežnosti posameznih banovin ali posameznih krajev, od njihovega gospodarskega stanja in od njihove ogroženosti, torej od verjetne obsežnosti poslov glede sprejemanja in zaščite nepreskrbljenih otrok, upošteva, da ne sme ostati noben otrok nepreskrbljen.

6. Poslovalnica odbora unije mora biti v vsakem kraju prebivalstvu znana, medsebojna zveza vseh organov unije v vsej državi pa mora biti popolnoma zavarovana.

7. Občinska in državna oblastva in tudi vsa privatna društva, ki se bavijo z zaščito otrok, morajo biti nasproti vsem organom unije uslužna in jim pomagati pri zbiranju nepreskrbljenih otrok in njih odpošiljanju v zbiralna središča ali v njih zavetišča.

Načeloma morajo biti središča za zbiranje otrok sreški kraji.

Zavetišča za otroke iz več srezov se morajo postaviti in urediti blizu dobrih prometnih zvez in v rodovitnejših krajih. Načeloma morajo biti ta zavetišča v okolihu srezov, iz katerih so otroci, in kjer se dá tudi njih oskrba lažlje urediti. Kraje za taka zavetišča (za dva ali več srezov) določi banovinski odbor za izselitev po predlogu pristojnih krajevnih odborov unije.

8. Mesta morajo po svoji obsežnosti, začeniši že s 15.000 prebivalci, že v mirnem času imeti po eno svoje otroško zavetišče. V mirnem času se uporabljajo ta zavetišča lahko koristno kot otroška okrevališča in letovišča. To je dolžen urediti krajevni odbor unije za zaščito dece pod nadzorstvom pristojnega oblastva.

Načeloma je treba v enem zavetišču zbrati 300 do 600 otrok in jih porazdeliti po ločenih paviljonih, in to: dojenčke (z materami), otroke do osnovne šole, nato ločeno dečke in deklice v starosti za osnovno šolo in končno tudi ločeno dekleta in fante v starosti za srednjo šolo. Zavetišče tvorita potemtakem po dva ali več paviljonov drug poleg drugega, tako da se nekatere potrebe lahko skupno upravljajo, zlasti oskrba, šolski pouk itd.

9. Otroška zavetišča se napravijo vstran od večjih, zračnim napadom izpostavljenih krajev in industrijskih podjetij, predvsem v krajih, ki so za otroke varni, če so le-ti določeni. Za take pa se izrečejo manjši naseljeni kraji v gozdnatih predelih ali poleg večjega gozda in po možnosti na visokem, ki so malo izpostavljeni napadom iz zraka in kjer je zadosti vode.

Velikost otroškega zavetišča je odvisna od pričakovanega števila otrok, ki naj se zberejo iz okoliša mesta, h kateremu spada to otroško zavetišče. Vsako otroško zavetišče mora imeti poleg stanovanjskih oddelkov za otroke tudi ostale potrebne prostore in lokale, in to za upravno in delovno osebje zavetišča, za jedilnice, učilnice, skladišče potrebščin, kuhinjo, za pranje perila in sploh za vse druge potrebe.

Vsako otroško zavetišče mora imeti svoje bolniško poslopje z zadostno možnostjo za osamitev nalezljivo obolelih ali sumljivih otrok kakor tudi svoj lastni ambulatorij in hišno lekarno. Zato je zelo potrebno, da so otroška zavetišča blizu naseljenih, toda ne izpostavljenih krajev, kjer se dajo urediti po potrebi postranski prostori, v sili pa tudi otroško zavetišče samo razširiti.

10. Nove zgradbe otroških zavetišč je treba izdelati po paviljonskem tipu solidno, toda ne razkošno in drago. Stanovanjska poslopja morajo biti dovolj velika za po 100 otrok v enem paviljonu, če imajo nadstropja, pa za po 100 otrok v vsakem nadstropju; vhodi v pritličje in v nadstropje morajo biti popolnoma ločeni. Paviljoni, ki so določeni za dojenčke, pa tudi za otroke v predšolski dobi, morajo biti pritlični. Vsekakor morajo biti pri izdelavi povsem novih otroških zavetišč sobe za dojenčke načeloma velike za po 5 otrok, sobe za bolj odrasle otroke pa za največ po 20 v eni sobi. Ostale prostore je treba zgraditi ločeno po njih važnosti in po materialnih sredstvih, ki so na razpolago.

11. Radi kar moči cenene izvršitve vseh gradbenih del v otroških zavetiščih morajo biti vse zgradbe v vseh otroških zavetiščih tipizirane po obmerih vseh prostorov

in njihovih delov, kakršni so n. pr. okna, vrata, sobe, prostori za pomožno osebje, kuhinje, pralnice, stranišča itd. Strehe, pročelja in način postavitve posameznih zgradb pa morajo biti takšni, da nimajo vnanje podobe kakšne posebne naprave.

Prav tako mora biti tipizirana tudi oprava po zgradbah enake vrste, kakršna so mize, stoli, klopi, pa tudi postelje, peči, kuhinjske potrebščine, oprema pralnice itd. Dalje tudi osebne otroške potrebščine, kakršne so obleka po kroju in blagu, perilo, posteljne stvari, zdravstvene in vse druge potrebščine, s katerimi je treba otroška zavetišča založiti.

12. Na podstavi tako izdelane izenačitve gradbenih objektov in vseh ostalih potrebščin otroških zavetišč mora glavni odbor unije določiti, kaj od vsega tega priskrbi glavni odbor sam s svojim delom (ob sodelovanju vseh včlanjenih društev in organizacij) in kaj naj nabavijo in izdelajo banovine in mestne občine same s sekcijami in odbori unije.

13. Vsekakor pa ni lahko postaviti za celokupno število otrok povsem nova zavetišča. Zato si je treba prizadevati, da se zasedejo za vojne tudi obstoječe večje zgradbe v krajih, ki nimajo posebnega pomena za zračne napade. Taki kraji so kopališča in letovišča, planinski domovi, samostani itd. Ob vsem tem pa je treba tudi ta zavetišča urediti tako, da ustrezajo po ureditvi novo postavljenim otroškim zavetiščem.

Del otrok, zlasti otrok od enega do sedmih let, je mogoče v vojnem času dobro spraviti tudi pri tujih rodbinah po vaseh. To mora biti organizirano v obliki vaških rodbinskih otroških kolonij, kakor so urejene obstoječe kolonije za dojenčke in male otroke (pravilnik ministrstva za socialno politiko in ljudsko zdravje z dne 28. oktobra 1929., št. 35.213). Glavni dve načeli, da so otroci spravljani v naseljih koncentrirano in da so pod strokovnim nadzorstvom v kraju samem, se morata uporabljati zlasti tudi v vojnem času.

Že v mirnem času mora imeti vsaka banovina kakor tudi vsako mesto z več ko 20.000 prebivalci zadostno število vaških rodbinskih otroških kolonij v takih krajih, kamor je mogoče spraviti v vojni znatno večje število otrok. Koliko število takih kolonij zadostuje za vsako banovino in vsako mesto, predpiše ministrstvo za socialno politiko in ljudsko zdravje na predlog osrednje uprave unije.

Rodbinske otroške kolonije se smejo ustanoviti z namenom, da služijo tudi v vojnem času, samo v krajih, ki se morejo izreči za kraje, varne za otroke.

14. Da bi se otroci čim normalneje izobraževali in vzgajali, jih je treba razdeliti po starosti, kakor je navedeno v točki 10. Zato je treba zbrati srednješolske otroke iz vse banovine v otroška zavetišča okrog večjih naseljenih krajev, manjše otroke pa v zavetišča okrog manjših krajev v isti banovini. To razmestitev je treba izvršiti, brž ko dovolijo razmere, po prvi odpravi iz mest v najbližja zavetišča.

15. Pri razmestitvi otrok po prednji točki nastane potreba, da se lotijo odbori unije za zaščito dece tudi izenačitve ustroja šolskega pouka pri pristojnih oblastvih s podporo banovinskih odborov po členih 12., 13. in 16. uredbe o zaščiti pred zračnimi napadi.

b) Osebje: vrsta, število, kakovost in njegovo opravilo.

16. Razen osebja, zaposlenega pri glavnem, pri banovinskih in pri krajevnih odborih, mora imeti unija za zaščito dece tudi še drugo osebje s posebnimi službami, in to: v posameznih krajih in središčih za zbiranje otrok; za odpošiljanje otrok z vlaki in drugimi vozili iz zbiralnih središč v zavetišča; in naposled v otroških zavetiščih in središčih rodbinskih kolonij za vse posle pri njih.

17. Za delo v otroških zavetiščih je treba imeti dovolj osebja za ustrezne vrste poslov, in to: vodilnega in upravnega osebja; učnega osebja; osebja za oskrbo z vsemi potrebščinami; za vzdrževanje zdravja in higiene in za zdravljenje otrok; za vzdrževanje reda in snage;

za strežbo in varovanje povsem malih otrok; za popravljanje obleke, pripravljanje hrane, pranje perila itd.

18. Za to je treba v vojnem času uporabljati osebje predvsem iz ministrstev in kraljevskih banskih uprav, če ni popolnoma zaposleno v svoji redni službi pri morebitni evakuaciji, dalje učno osebje vseh šol, ki preneha po odločbi ministra za prosveto poslovati. Mimo tega vsi še sposobni upokojeni uradniki raznih strok, zlasti učne moči (profesorske in učiteljske), če niso zavezani vojaški službi v vojni, strokovno izobražene sestre pomočnice, pestunje, bolničarke, ambulančno osebje kakor tudi gospodinje in dekleta, ki ostanejo brez rednika ali brez posla, s katerim so se preživljale, zlasti, če ima taka ženska oseba otroka ali brata ali sestro v otroškem zavetišču. Tako osebje, če ni izurjeno, je treba že v mirnem času pripravljati za dolžnosti, za katere naj se uporabi.

Pomožno strokovno osebje je treba pripravljati za njegove naloge že v mirnem času v posebnih teoretično-praktičnih tečajih, ki jih prirede ministrstvo za socialno politiko in ljudsko zdravje, ministrstvo za prosveto, banske uprave, velike mestne občine, osrednja uprava in banovinske sekcije unije po točki 5. člena 12. in točki 9. člena 16. uredbe o zaščiti pred zračnimi napadi.

V teh tečajih se pripravlja pomožno strokovno osebje zlasti za strežbo otrok v otroških zavetiščih in za zabavanje in zaposlovanje otrok v izvenšolskih urah.

Razen tega se morajo prirejati posebni tečaji tudi za izobraževanje vodilnih osebnosti za organizacijo otroške zaščite v vojnem času.

Če ni kvalificiranega strokovnega osebja, je treba že v mirnem času pripravljati kar moči velik kader pomožnega osebja, poleg tega pa kar največje število oseb, zlasti žensk za kar najbolj vsestransko praktično zaščito otrok v vojnem času.

19. Vsako otroško zavetišče mora imeti svojega upravitelja z ustrežno upravo, ki je sestavljena po velikosti zavetišča in po dejanskih potrebah iz tajništva, za skupno opravljanje vseh vrst poslov in za osebne zadeve; iz

učnega odseka, za voditev celokupnega pouka (razen v zavetiščih za dojenčke); iz zdravstvenega odseka, za prehrano in oskrbo z vso materialno opremo; iz inženirskega odseka, za vzdrževanje vseh poslopij in napeljav v dobrem stanju; dalje za službo zaščite pred zračnimi napadi kakor tudi za požarno službo, vse to po uredbi in pravilniku o zaščiti pred zračnimi napadi.

Da se prihrani osebje, ni treba, da bi se vselej ustanovili vsi odseki; marveč si je treba kolikor le moči prizadevati, da opravlja ena oseba dolžnosti iz pristojnosti dveh ali tudi več odsekov. Prav tako je za prevoz otrok pogosto mogoče uporabiti tudi osebje iz zavetišča ali iz središč za zbiranje otrok.

20. Na čelu vsakega takega odseka je starešina odseka, kateremu se prideli potrebno osebje po obsežnosti poslov oziroma po številu in starosti otrok v zavetišču, pri čemer je upoštevati, da je pri manjših otrocih treba več osebja.

c) Gmotna sredstva za napravo otroških zavetišč in rodbinskih otroških kolonij in obveznost unije.

21. Poslopja za otroška zavetišča se morajo postaviti in oprema zanje napraviti že v mirnem času, in to ob podpori vseh občin vsega okoliša, iz katerega naj se otroci zberejo, in ob gmotni podpori banovine in države. Ta poslopja morajo tudi v mirnem času rabiti poglavitno za letovanje in okrevanje otrok. To mora urediti pristojno mestno poglavarstvo oziroma občinska uprava sporazumno s krajevnim odborom unije za zaščito dece; na ta način naj se priskrbijo tudi najpotrebnejša sredstva, da se postavljena poslopja stalno vzdržujejo v dobrem stanju.

Sorazmerno z velikostjo posameznih naseljenih krajev je treba postaviti tudi ustrezno število paviljonov, in to po določenem načrtu, tako da se dá, če bi bilo treba, otroško zavetišče tudi povečati in da se pri tem upošteva tudi možnost maskiranja kakor tudi lahke oskrbe zavetišča.

22. Odbori unije za zaščito dece v vseh krajih in banovinah kakor tudi glavni odbor si morajo dejavno

prizadevati, da pridobijo kar največ sredstev iz prostovoljnih prispevkov in da morejo preskrbeti postavljene paviljone ob gmotni podpori pristojne mestne občine in banovine z opravo in ostalimi potrebščinami. Če te potrebščine in oprava v mirnem času niso potrebne, jih je treba imeti v ločenem delu paviljona, n. pr. v skladišču, ako bi ne bilo napravljeno posebno skladišče.

23. Varovanje tako napravljenih poslopij je treba poveriti primernim osebam, ki naj v teh zgradbah ali v kakem posebnem manjšem poslopju stanujejo in dobivajo za svojo skrb tudi še druge ugodnosti.

24. Osrednja uprava Jugoslovanske unije za zaščito dece mora na podstavi tega pravilnika vse svoje dose-danje predpise dopolniti, po potrebi pa izdati tudi posebna navodila o zaščiti otrok v vojnem času.

Za vsa svoja navodila kakor tudi za navodila glede celokupne združene akcije za zaščito otrok v vojnem času, ki jih izda unija na podstavi tega pravilnika, mora zaprositi poprejšnje soglasnosti ministrstva za socialno politiko in ljudsko zdravje in državnoobrambena inspektorata.

25. V vsem ostalem, pa tudi glede gmotnih sredstev za napravo otroških zavetišč in vzdrževanje posameznih otroških kolonij v vojnem času se je treba ravnati po uredbi o zaščiti pred zračnimi napadi, in to po točkah e) in f) člena 19. in po členu 22., pri čemer je vzeti, da so vsi odbori unije v banovinah in po posameznih krajih razdelki pododbora za izselitev po točki 1. člena 13., točki 3. člena 16. in po členu 17. uredbe o zaščiti pred zračnimi napadi. Posamezni odbori unije so glede nadzorstva in kontrole pod ustreznimi pododbori banovinskih in krajevnih odborov za zaščito pred zračnimi napadi. Tudi vsa organizacija unije spada glede obveznosti, dolžnosti in poslovanja posameznih svojih članov in celih svojih odborov pod določbe členov 19., 20., 21., 22., 23. in 24. uredbe z zakonsko močjo o zaščiti pred zračnimi napadi.

V Beogradu dne 8. junija 1939.; Đ. št. 8127.

Minister za vojsko in mornarico,
armijski general **Mil. Đ. Nedić** s. r.

33. zv. ... rodano.
34. zv. ... ruga, pregledana iz-
35. zv. ... kov iz zlata, srebra
- in ... vinski tarifo, broš.
- D ...
36. zv. ... ej 50. zvezek.
37. zv. ... lu. — Navodila za
38. zv.: Uredba o banovinski trošarini na vino in žganje, broš. Din 6'—.
39. zv.: Zakon o mestnih občinah, broš. Din 8'—. Razprodano.
40. zv.: Gradivo, norme in predpisi, vez. Din 60'—.
41. zv.: Naredba o odpiranju in zapiranju trgovin. Razprodano.
42. zv.: Zakon o nepravdnem postopku z uvodnim zakonom in zakon o zasilnih poteh, broš. Din 24'—, vezan Din 32'—.
43. zv.: Zakon o volilnih imenikih in zakon o volitvah narodnih poslancev, predelana izdaja, broš. Din 10'—. Gl. št. 57.
44. zv.: Uredba o volitvi svetnikov trgovinskih, industrijskih in obrtnih zbornic, broš. Din 5'—.
45. zv.: Uredbi o osebni in rodbinski dokladi državnih uslužbencev in upokojencev, broš. Din 6'—.
46. zv.: Pravilnik o višini nagrad za odvetniške posle, broš. Din 8'—.
47. zv.: Pravilnik o nadrobni prodaji tobačnih izdelkov itd., broš. Din 8'—.
48. zv.: Pravilnik o pokojninskem skladu stalnih monopolskih delavcev, broš. Din 4'—.
49. zv.: Pravilnik o fin. poslovanju v občinah, broš. Din 16'—.
50. zv.: Uredba o obč. uslužbencih s komentarjem in dodano uredbo o činu strokovnih šol nasproti srednji soli in fakultetam, broš. Din 24'—, vez. Din 36'—.
51. zv.: Uredba o likvidaciji kmetskih dolgov, broš. Din 3'—.
52. zv.: Pravilniki k uredbi o likvidaciji kmetskih dolgov, broš. Din 6'—.
53. zv.: Zakon o gospodarskih zadrugah, broš. Din 8'—.
54. zv.: Trgovinski zakon, broš. Din 48'—, vez. Din 56'—.
55. zv.: Uredba o preskrbovanju nezaposlenih delavcev, Din 8'—.
56. zv.: Predpisi o izvršbi in zav., broš. Din 48'—, vez. Din 56'—.
57. zv.: Zakon o volivnih imenikih in zakon o volitvi narodnih poslancev, tretja, prečiščena izdaja, br. Din 12'—, vez. Din 20.
58. zv.: Uredba o pravnih fakultetah, broš. Din 8'—.
59. zv.: Predpisi o zaščiti pred zračnimi napadi (Uredba), broš. Din 8'—.
- 59.1 Pravilnik o zaščiti pred zračnimi napadi, I. del (bojni strupi, evakuacija, zaščita otrok), broš. Din 4'—.

Sledijo nadaljnji zvezki.

V založbi tiskarne Merkur v Ljubljani

so izšle naslednje

leposlovne knjige:

Mala knjižnica: zbirka 10 zvezkov,	broš. Din 120'—
posamezni zvezki	broš. Din 15'—, vez. Din 20'—
Dr. Ivo Šorli: Izbrani spisi, 6 zv.,	broš. Din 230'—, vez. Din 320'—
posamezni zvezki	broš. Din 45'—, vez. Din 60'—
Emil Vachek: Kri ne kliče po maščevanju.	
Roman	broš. Din 48'—, vez. Din 54'—
Kreffft: V oklopnjaku okoli sveta. V dveh delih;	
vsak del	broš. Din 20'—, vez. Din 26'—
oba dela skupaj	broš. Din 40'—, vez. Din 46'—
Ouida: Farnmor. Roman	broš. Din 28'—, vez. Din 35'—
J. Spicar: Martin Napuhek. Pravljična igra za mladi- dino v petih slikah	broš. Din 10'—
Radivoj Rehar: Popotovanje po zvezdi Večernici	broš. Din 12'—
Radivoj Rehar: Pesmi o kraljeviču Marku	kart. Din 36'—

Razno:

Dr. Milan Vidmar: Moj pogled na svet	vez. Din 120'—
Dr. Milan Vidmar: Oslovski most	vez. Din 120'—
Andrej Gabršček: Goriški Slovenci, I. del	vez. Din 80'—
Dr. I. Matko: Perkusija in avskultacija	vez. Din 120'—
Pomen trgovinskega registra	broš. Din 4'—
Ženevske menične konvencije	broš. Din 6'—
Dnevnik za babice	broš. Din 4'—
Porodni izkazi	broš. Din 1'—

Razne tiskovine po obrtnem zakonu.

Ob naročilu je poslati denar vnapred in za odpravo in poštnino še po 1 Din za izvod.

